

УДК 378.091.33:159.922.8

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-5\(57\)-3550-3560](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-5(57)-3550-3560)

Кулакова Лариса кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, <http://orcid.org/0000-0001-6496-7964>

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ ПІДЛІТКІВ

Анотація. Стаття присвячена аналізу теоретичних і прикладних засад формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності з підлітками, схильними до девіантної поведінки. Мета статті – теоретично обґрунтувати особливості формування готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками з девіантною поведінкою. В процесі наукового дослідження використовувалися загальнонаукові методи пізнання: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація та порівняння. Результати дослідження показують, що девіантну поведінку розглянуто як складне багатовимірне явище, у якому поєднуються індивідуально-психологічні особливості особистості та вплив соціального середовища. Досліджено, що вона проявляється у вигляді дій, які відхиляються від соціально прийнятих норм та супроводжуються відповідною реакцією суспільства. Зроблено висновок, що основними ознаками девіантної поведінки є порушення норм, труднощі соціальної адаптації, деформація особистісних характеристик, емоційна нестійкість та наявність адиктивних, делінквентних та аутоагресивних проявів, формування яких значною мірою зумовлене впливом сім'ї, однолітків і освітнього середовища.

Досліджено сучасний стан підготовки майбутніх психологів, показано, що впровадження інтерактивних методів навчання, супервізії, кейс-методів, тренінгів і моделювання професійних ситуацій сприяє підвищенню ефективності підготовки.

Визначено, що готовність майбутніх психологів має багатокомпонентну структуру, яка включає когнітивний, креативно-практичний, ціннісно-мотиваційний і регулятивний компоненти. Досліджено критерії її сформованості, серед яких рівень знань, практичних умінь, професійної мотивації та саморегуляції.

Показано, що професійна діяльність реалізується через діагностичні, профілактичні, корекційні та консультативні функції, а її вдосконалення забезпечується посиленням практичної підготовки, розвитком рефлексії та впровадженням сучасних освітніх технологій. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх психологів.

Ключові слова: психологічні умови, готовність, професійна підготовка, майбутні психологи, формування готовності майбутніх психологів до роботи, девіація, девіантна поведінка, підлітки, схильні до девіантної поведінки підлітки.

Larysa Kulakova Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Developmental and Educational Psychology, Rivne State Humanities University, Rivne, <http://orcid.org/0000-0001-6496-7964>

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF READINESS OF FUTURE PSYCHOLOGISTS TO WORK WITH DEVIANT BEHAVIOR OF ADOLESCENTS

Abstract. The article is devoted to the analysis of the theoretical and applied principles of the formation of readiness of future psychologists for professional activity with adolescents prone to deviant behavior. The purpose of the article is to theoretically substantiate the features of the formation of readiness of future psychologists to work with adolescents with deviant behavior. In the course of the scientific research, general scientific methods of cognition were used: analysis, synthesis, generalization, systematization and comparison. The results of the study show that deviant behavior is considered as a complex multidimensional phenomenon, which combines individual psychological characteristics of the personality and the influence of the social environment. It has been studied that it manifests itself in the form of actions that deviate from socially accepted norms and are accompanied by an appropriate reaction from society.

It is concluded that the main signs of deviant behavior are violation of norms, difficulties in social adaptation, deformation of personal characteristics, emotional instability and the presence of addictive, delinquent and auto-aggressive manifestations, the formation of which is largely due to the influence of the family, peers and educational environment. The current state of training of future psychologists is studied, it is shown that the introduction of interactive teaching methods, supervision, case methods, trainings and modeling of professional situations contributes to increasing the effectiveness of training. It is determined that the readiness of future psychologists has a multi-component structure, which includes cognitive, creative-practical, value-motivational and regulatory components. The criteria for its formation are studied, including the level of knowledge, practical skills, professional motivation and self-regulation. It is shown that professional activity is implemented through diagnostic, preventive, corrective and consultative functions, and its improvement is ensured by strengthening practical training, developing reflection and implementing modern educational technologies. The practical significance of the study lies in the possibility of using its results to improve the system of professional training of future psychologists.

Keywords: psychological conditions, readiness, professional training, future psychologists, formation of readiness of future psychologists for work, deviation, deviant behavior, adolescents, adolescents prone to deviant behavior.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена зростанням поширеності девіантної поведінки підлітків у сучасному соціальному середовищі, що ускладнюється впливом різноманітних соціально-психологічних чинників. Як зазначає Р.М. Андрусишин, девіантна поведінка формується під впливом комплексу причин, серед яких особливе місце займають умови соціального середовища та особливості розвитку особистості у підлітковому віці [1]. У зв'язку з цим підвищується потреба у підготовці фахівців, здатних ефективно працювати з такими категоріями підлітків та здійснювати комплексний психолого-педагогічний вплив.

Водночас сучасний стан професійної підготовки майбутніх психологів характеризується наявністю суттєвих проблем. Як показує дослідження А. Митник та ін., у системі вищої освіти спостерігається невідповідність між рівнем підготовки випускників та вимогами професійної діяльності, що зумовлено недостатньою орієнтацією навчального процесу на практичні результати. Це проявляється у розриві між теоретичною базою знань та здатністю застосовувати їх у реальних умовах роботи з підлітками, які мають девіантні прояви [2].

Особливої уваги потребує питання посилення практичної складової підготовки майбутніх психологів. На основі дослідження А. Митник та ін. [2] встановлено, що ефективна професійна підготовка передбачає інтеграцію теоретичних знань із практичними формами діяльності, зокрема використання інтерактивних методів, тренінгів, моделювання професійних ситуацій та психологічного супроводу освітнього процесу.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Питання формування готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками з девіантною поведінкою є недостатньо комплексно висвітленим у науковій літературі. Попри це, окремі аспекти даної проблематики активно досліджуються науковцями. Зокрема, сутність девіантної поведінки як індивідуального і соціального явища досліджували такі автори: Р.М. Андрусишин [1], J.P. Allen [5]. Дані автори розкривають природу девіацій, їх зв'язок із соціальними нормами та роль міжособистісних взаємин у формуванні девіантних проявів.

Що стосується професійної підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти, то дане питання досліджували декілька авторів. Серед них доцільно виділити А. Митник [2], який обґрунтовує психолого-педагогічні умови формування професійної компетентності та акцентує увагу на проблемі розриву між теоретичною і практичною підготовкою; Л. Цибух [4], яка аналізує труднощі та особливості онлайн-підготовки майбутніх психологів і підкреслює необхідність використання інтерактивних методів навчання; В. Корнещук [6], який розглядає зарубіжний досвід підготовки фахівців соціальної сфери та визначає

роль інноваційних форм навчання; І. Коваленко [7], яка досліджує підготовку майбутніх соціальних працівників із використанням нейропсихологічних підходів і підкреслює значення психологічної компетентності у професійній діяльності.

Проблему структури та компонентного складу готовності майбутніх психологів до професійної діяльності досліджували Р. Павелків [3], М. Волошенко [9], J.Z. Torgbayeva [8], Л.Волнова [10]. Зазначені автори визначають основні компоненти готовності, функції професійної діяльності психолога, а також особливості розвитку особистісних характеристик, що впливають на ефективність роботи з підлітками з девіантною поведінкою.

Окрему групу становлять дослідження, присвячені практичним аспектам професійної діяльності та превентивно-корекційній роботі.

Зокрема, М.Волошенко [9] розкриває функціональні напрями діяльності психолога, а J.Z. Torgbayeva [8] акцентує увагу на ролі психолого-педагогічних підходів у підготовці фахівців. Водночас дослідження Л. Цибух [4] доповнюють наукову базу аналізом сучасних викликів освітнього процесу.

Мета статті – теоретично обґрунтувати особливості формування готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками з девіантною поведінкою. Для досягнення мети в ході дослідження будуть виконані наступні **завдання**: 1) розкрити сутність девіантної поведінки як індивідуального і соціального явища; 2) проаналізувати сучасний стан професійної підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти; 3) охарактеризувати структуру та компоненти готовності майбутніх психологів до роботи з девіантними підлітками.

Виклад основного матеріалу. Проблема девіантної поведінки підлітків розглядається у сучасних наукових дослідженнях як складне багаторівневе явище, що має як індивідуальний, так і соціальний вимір. Як зазначає Р.М. Андрусин, девіантна поведінка може трактуватися як окремий вчинок особи або як масове соціальне явище, що відображає відхилення від прийнятих у суспільстві норм [1]. Така подвійна природа зумовлює необхідність її аналізу одночасно з позицій психології особистості та соціології. Девіантна поведінка визначається як система дій, що не відповідають нормам права, моралі або психічного здоров'я, і супроводжується реакцією соціального середовища у вигляді санкцій чи корекційного впливу [1]. У цьому контексті важливо враховувати релятивний характер соціальних норм, що зумовлює варіативність оцінки поведінкових відхилень у різних соціокультурних умовах.

Характерними ознаками девіантної поведінки є її стійкість, повторюваність і соціальна значущість. Вона супроводжується негативною оцінкою з боку суспільства, може завдавати шкоди як самій особі, так і оточенню, а також пов'язана із соціальною дезадаптацією [1]. Як показує дослідження Л. Волнової, девіації часто проявляються через деформацію особистісних рис, зокрема неадекватну самооцінку, емоційну нестійкість, порушення вольової регуляції та викривлення моральних орієнтацій [10]. Важливою є також варіативність форм

девіацій, що можуть коливатися від незначних поведінкових відхилень до стійких адиктивних або делінквентних проявів. З огляду на це, систематизація ознак і типів девіантної поведінки дозволяє більш чітко визначити її структуру та механізми прояву (див. табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика ознак і типів девіантної поведінки підлітків

Ознака / тип	Характеристика	Приклад прояву
Невідповідність соціальним нормам [1]	Поведінка суперечить моральним, правовим або соціальним стандартам	Порушення дисципліни, агресивна поведінка
Соціальна дезадаптація [1]	Ускладнення взаємодії з оточенням, ізоляція	Конфлікти з однолітками, уникнення колективу
Деформація особистісних рис [10]	Домінування негативних якостей характеру	Впертість, грубість, демонстративна поведінка
Порушення емоційно-вольової сфери [10]	Нестійкість емоцій, слабкий самоконтроль	Афективні спалахи, імпульсивні вчинки
Адиктивна поведінка [1]	Схильність до залежностей	Вживання алкоголю, наркотичних речовин
Делінквентна поведінка [1]	Порушення правових норм	Дрібні правопорушення, агресія
Аутоагресивна поведінка [1]	Дії, спрямовані на шкоду собі	Суїцидальні тенденції, самопошкодження

Примітка: складено автором на основі джерел [1; 10]

Узагальнення представлених даних у табл.1. свідчить про те, що девіантна поведінка має поліструктурний характер і проявляється через поєднання психологічних і соціальних чинників, що особливо загострюються у підлітковому віці.

Підлітковий вік розглядається як критичний період формування девіантних проявів, що зумовлено інтенсивними психофізіологічними та соціальними змінами. Як зазначає Р.М. Андрусишин, саме у цьому віці загострюються проблеми становлення особистості, формуються ціннісні орієнтації та поведінкові моделі [1].

Підлітки характеризуються підвищеною чутливістю до соціального впливу, прагненням до самоствердження та експериментування з різними формами поведінки. На думку автора цього дослідження, саме поєднання внутрішніх психологічних суперечностей із зовнішніми соціальними впливами створює умови для виникнення девіацій.

Важливу роль у формуванні девіантної поведінки відіграє мікросоціальне середовище, яке виступає безпосереднім контекстом соціалізації підлітка. Як показує дослідження J.P. Allen, взаємини з ровесниками можуть як сприяти соціалізації, так і провокувати девіантні прояви через механізми наслідування та групового тиску [5]. Водночас сімейне середовище визначає первинні моделі поведінки, які надалі відтворюються у взаємодії з іншими. Узагальнення ролі основних мікросоціальних чинників подано в таблиці (див. табл. 2).

Таблиця 2

Вплив мікросоціального середовища на формування девіантної поведінки підлітків

Чинник	Характер впливу	Приклад
Сім'я [1]	Формує базові цінності та поведінкові моделі	Авторитарне виховання сприяє агресії
Ровесники [5]	Впливають через групові норми та взаємодію	Залучення до девіантних груп
Освітнє середовище [10]	Визначає рівень соціалізації та контролю	Шкільна неуспішність, конфлікти з педагогами
Соціальне оточення [1]	Відображає ширші соціальні умови	Негативний вплив мікросередовища проживання

Примітка: складено автором на основі джерел [1; 5; 10]

Узагальнення зарубіжного досвіду підготовки фахівців свідчить про наявність спільних тенденцій розвитку професійної освіти психологів. У різних країнах акцент робиться на поєднанні теоретичної підготовки з практичною діяльністю, широкому використанні інтерактивних форм навчання та розвитку індивідуальної траєкторії професійного становлення. Зокрема, як показує аналіз досліджень, у країнах Європи та Північної Америки переважає практико-орієнтований підхід, що передбачає інтеграцію навчання з професійною діяльністю, активне застосування супервізії, кейс-методів і групових форм роботи [6]. Водночас сучасні міжнародні тенденції орієнтуються на міждисциплінарність та гнучкість освітніх програм, що відповідає потребам складного соціального середовища та ринку праці.

Сучасний стан професійної підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти характеризується наявністю суперечностей між вимогами практики та реальним рівнем сформованості професійної компетентності випускників. Як зазначають А. Митник та ін., професійна підготовка психологів залишається однією з ключових проблем сучасної психологічної науки, що пов'язано з недостатньою орієнтацією освітнього процесу на практичні результати та інноваційні технології навчання [2]. Виявляється розрив між теоретичною підготовкою та реальними запитами професійної діяльності, що ускладнює

адаптацію молодих фахівців до роботи з підлітками з девіантною поведінкою. Це особливо актуально в умовах ускладнення соціального середовища, де різні фактори по-різному впливають на формування девіацій, що вимагає від психолога гнучкості, практичної підготовленості та здатності до швидкого реагування.

Важливим аспектом є визначення психолого-педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх психологів. Узагальнення наукових підходів дозволяє виділити такі ключові умови:

- орієнтація змісту навчання на формування професійного мислення, що передбачає здатність до аналізу складних поведінкових ситуацій підлітків, зокрема роботу з кейсами реальних девіантних проявів [2];
- використання інтерактивних методів навчання, які забезпечують активну участь студентів у освітньому процесі, наприклад моделювання професійних ситуацій або рольові ігри [2];
- впровадження супервізії як форми професійного супроводу, що дозволяє аналізувати власний досвід і підвищувати якість практичної діяльності [6];
- розвиток рефлексивних умінь і саморегуляції, що сприяє усвідомленню власних професійних можливостей і обмежень [2];
- застосування тренінгових технологій, спрямованих на формування комунікативних і корекційних навичок, які необхідні у роботі з підлітками [2];
- використання кейс-методів як інструменту інтеграції теоретичних знань і практичних умінь, що дозволяє аналізувати конкретні ситуації девіантної поведінки та знаходити ефективні рішення [6].

Системність професійної підготовки майбутніх психологів забезпечується через поєднання різних компонентів, які формують цілісну структуру професійної компетентності (див. табл. 3).

Таблиця 3

Структура професійної підготовки майбутніх психологів

Компонент	Зміст підготовки	Приклад реалізації
Теоретичний компонент [2]	Засвоєння фундаментальних психологічних знань, теорій і концепцій	Вивчення психології розвитку, девіантології
Практичний компонент [2]	Формування професійних умінь і навичок роботи з клієнтами	Практика в закладах освіти, психодіагностика
Тренінговий компонент [2]	Розвиток особистісних і професійних якостей через активні методи	Тренінги комунікації, рольові ігри, супервізія

Примітка: складено автором на основі джерел [2]

Зазначена структура відображає необхідність інтеграції різних форм навчання, що забезпечує підготовку психолога до роботи в умовах складного соціального середовища.

Особливого значення у професійній підготовці набувають особистісні якості майбутнього психолога. Як зазначають А. Митник та ін., до ключових характеристик належать емпатія, емоційна стабільність, рефлексивність, гнучкість мислення та здатність до саморегуляції [2]. Емпатія забезпечує розуміння внутрішнього стану підлітка, що є необхідним у роботі з девіантною поведінкою. Рефлексія дозволяє оцінювати власну діяльність і коригувати професійні дії. Емоційна стабільність виступає умовою ефективної взаємодії в ситуаціях підвищеного психологічного напруження. Сукупність цих якостей визначає здатність майбутнього психолога до ефективної професійної діяльності та адаптації до різних форм прояву девіантної поведінки підлітків.

Структура готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, розглядається як цілісна система взаємопов'язаних компонентів, що забезпечують ефективність професійної діяльності. Як зазначає Р. Павелків, кожен із компонентів готовності має внутрішню логіку побудови та визначається сукупністю психологічних показників, що відображають рівень сформованості професійної компетентності [3]. У цьому контексті готовність не зводиться лише до наявності знань або навичок, а охоплює мотиваційну, ціннісну та регулятивну сфери особистості. На думку автора даного дослідження, саме інтеграція цих складових забезпечує здатність майбутнього психолога працювати в умовах складного та змінного соціального середовища.

Аналіз наукових підходів дозволяє виокремити основні компоненти готовності, які характеризують різні аспекти професійної діяльності, зазначені у табл. 4.

Таблиця 4

Критерії та показники сформованості готовності майбутніх психологів

Критерій	Показники сформованості	Прояв у діяльності
Когнітивний [3]	Рівень знань про девіантну поведінку та методи роботи	Адекватний аналіз поведінкових ситуацій
Практичний [3]	Сформованість професійних умінь і навичок	Здатність проводити діагностику та корекцію
Мотиваційний [3]	Інтерес до професії та позитивна установка	Активна участь у професійній діяльності
Регулятивний [3]	Рівень самоконтролю і рефлексії	Здатність до саморегуляції у складних ситуаціях

Примітка: складено автором на основі джерел [3]

Представлені критерії дозволяють оцінити не лише рівень підготовленості студентів, але й визначити напрями подальшого розвитку їх професійної компетентності.

Важливою складовою готовності є усвідомлення функцій професійної діяльності психолога, які визначають зміст його роботи з підлітками. Як показує дослідження М. Волошенко, діяльність фахівця включає кілька взаємопов'язаних функцій:

- діагностична функція, що передбачає вивчення індивідуально-психологічних особливостей підлітка, наприклад визначення рівня тривожності або агресивності [9];
- превентивна функція, спрямована на попередження девіантної поведінки через профілактичні заходи, зокрема проведення тренінгів і просвітницької роботи [9];
- корекційна функція, яка полягає у подоланні вже сформованих відхилень у поведінці та розвитку позитивних якостей особистості [9];
- консультативна функція, що забезпечує надання допомоги підліткам, батькам і педагогам у вирішенні психологічних проблем [9].

Реалізація цих функцій вимагає від психолога високого рівня підготовки, гнучкості мислення та здатності до адаптації у різних професійних ситуаціях.

Удосконалення професійної підготовки майбутніх психологів пов'язане з необхідністю оновлення змісту та методів навчання. Як зазначають А. Митник та ін., важливим є поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю, впровадження інтерактивних технологій, розвиток рефлексивних умінь і формування професійно важливих якостей [2]. До перспективних напрямів належать розширення практичної підготовки, використання тренінгових програм, впровадження супервізії та активних методів навчання, що сприяють формуванню готовності до роботи в умовах сучасного соціального середовища.

Таким чином, формування готовності майбутніх психологів є складним і багатограним процесом, що потребує системного підходу та постійного вдосконалення освітніх практик.

Висновки. Девіантна поведінка є складним явищем, яке поєднує індивідуальні прояви особистості із соціальними впливами. Вона проявляється як система дій, що відхиляються від загальноприйнятих норм, і має низку характерних форм. До них належать порушення соціальних норм, труднощі адаптації, деформація особистісних рис, емоційна нестійкість, а також адиктивні прояви.

У більшості випадків такі прояви зумовлюються впливом мікросоціального середовища, зокрема сім'ї, найближчого оточення та групи ровесників.

Сучасний стан підготовки майбутніх психологів характеризується невідповідністю між теоретичною і практичною складовими навчання. Разом із тим у закладах вищої освіти поступово впроваджуються підходи, спрямовані на подолання цієї проблеми. Зокрема, використовуються інтерактивні методи

навчання, супервізія, кейс-методи, тренінгові форми роботи та моделювання професійних ситуацій. Поєднання теоретичного, практичного і тренінгового компонентів забезпечує формування цілісної професійної компетентності. У результаті підготовки формується фахівець, здатний до рефлексії, емоційно врівноважений та наділений емпатією, що підвищує ефективність взаємодії з підлітками.

Готовність майбутніх психологів до роботи з підлітками з девіантною поведінкою має багатокомпонентну структуру, що включає когнітивну, креативно-практичну, ціннісно-мотиваційну та регулятивну складові. Рівень її сформованості оцінюється за відповідними критеріями, зокрема за рівнем знань, сформованістю практичних умінь і професійною мотивацією. Реалізація професійної діяльності здійснюється через виконання діагностичних, превентивних і корекційних функцій. Водночас важливим залишається постійне вдосконалення підготовки майбутніх фахівців, що передбачає розвиток рефлексивних умінь і впровадження сучасних освітніх технологій.

Література

1. Андрусишин Р.М. Аналіз особливостей розвитку девіантної поведінки підлітків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2022, №69, 13–19. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/03/NVUzhNU_69-1.pdf
2. Митник А., Івашкевич Е., Чанчиков І., Предко В., Стахова О. Professional training of future psychologists in the information space in higher education institutions. *Amazonia Investiga*, 2023, №61, 112–121. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/37603/1/Стахова%20О.%20Web%20of%20Science.pdf>
3. Павелків Р., Луцик Г. Типологізація майбутніх психологів залежно від ступеня їх готовності до роботи з підлітками з девіантною поведінкою. *Психологічні науки*, 2025, №28, 73. URL: <https://sj.udu.edu.ua/index.php/pn/en/article/view/110>
4. Цибух Л., Гусев А., Бадюл Л. Проблеми онлайн-підготовки майбутніх психологів до роботи з девіантними підлітками. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія*, 2024, №1, 62. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/psychology/article/download/3083/3528>
5. Allen J.P., Narr R.K., Loeb E.L., Davis A.A. Beyond deviancy-training: deviant adolescent friendships and long-term social development. *Dev Psychopathol*, 2019, №5, 1609–1618. URL: <https://doi.org/10.1017/S095457941900083X>
6. Korneshchuk V. Professional training of future social workers: Foreign experience review. *Education, Science and Education*, 2017, 4, 29-33. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-4-5>
7. Kovalenko I., Oros O., Chorna I., Borodina O., Zamashkina O., Bybyk D. Training Future Social Workers for Preventive-Corrective Work by Methods of Neuropsychology and Neurocorrection of Deviant Adolescent Behaviour. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 2022, №2, 211–244. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/13.2/340>
8. Torybayeva J.Z., Atakhanova L.M., Zhorabekova A.N. Future teacher - psychologist training for work with deviant behavior pupils. *Вестник КазНУЖЕНТУ*, 2020, №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/future-teacher-psychologist-training-for-work-with-deviant-behavior-pupils>
9. Voloshenko M. Preventive and corrective work against deviant adolescent behavior: training needs of future specialists. *Europejskie Studia Humanistyczne: Państwo i Społeczeństwo*, 2015, №1. URL: <https://ehs.eeipsy.org/index.php/ehs/article/download/191/186>

10. Volnova L. Актуальні проблеми психології: підготовка фахівців до роботи з девіантною поведінкою. *Актуальні проблеми психології*, 2015, №13. URL: <https://appspsychology.org.ua/index.php/en/arkhiv-vydannia-3/tom-11/vipusk-13-2015-en>

References

1. Andrusyshyn, R.M. (2022). Analiz osoblyvostei rozvytku deviantnoi povedinky pidlitkiv [Analysis of the peculiarities of the development of deviant behavior in adolescents]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*, 69, 13–19. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/03/NVUzhNU_69-1.pdf [in Ukrainian].
2. Mytnyk, A., Ivashkevych, E., Chanchykov, I., Predko, V., & Stakhova, O. (2023). Professional training of future psychologists in the information space in higher education institutions. *Amazonia Investiga*, 61, 112–121. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/37603/1/Стахова%20О.%20Web%20of%20Science.pdf> [in English].
3. Pavelkiv, R., & Lutsyk, H. (2025). Typolohizatsiia maibutnikh psykholohiv zalezhno vid stupenia yikh hotovnosti do roboty z pidlitkamy z deviantnoiu povedinkoiu [Typologization of future psychologists depending on their readiness to work with adolescents with deviant behavior]. *Psykholohichni nauky*, 28, 73. URL: <https://sj.udu.edu.ua/index.php/pn/en/article/view/110> [in Ukrainian].
4. Tsybukh, L., Husiev, A., & Badiul, L. (2024). Problemy onlain-pidhotovky maibutnikh psykholohiv do roboty z deviantnymy pidlitkamy [Problems of online training of future psychologists to work with deviant adolescents]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Psykholohiia*, 1, 62. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/psychology/article/download/3083/3528> [in Ukrainian].
5. Allen, J.P., Narr, R.K., Loeb, E.L., & Davis, A.A. (2019). Beyond deviancy-training: deviant adolescent friendships and long-term social development. *Development and Psychopathology*, 5, 1609–1618. URL: <https://doi.org/10.1017/S095457941900083X> [in English].
6. Korneshchuk, V. (2017). Professional training of future social workers: Foreign experience review. *Education, Science and Education*, 4, 29–33. URL: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-4-5> [in English].
7. Kovalenko, I., Oros, O., Chorna, I., Borodina, O., Zamashkina, O., & Bybyk, D. (2022). Training future social workers for preventive-corrective work by methods of neuropsychology and neurocorrection of deviant adolescent behaviour. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 2, 211–244. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/13.2/340> [in English].
8. Torybayeva, J.Z., Atakhanova, L.M., & Zhorabekova, A.N. (2020). Future teacher-psychologist training for work with deviant behavior pupils. *Vestnik KazNatsZhenPU*, 3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/future-teacher-psychologist-training-for-work-with-deviant-behavior-pupils> [in English].
9. Voloshenko, M. (2015). Preventive and corrective work against deviant adolescent behavior: training needs of future specialists. *Europejskie Studia Humanistyczne: Państwo i Społeczeństwo*, 1. URL: <https://ehs.eeipsy.org/index.php/ehs/article/download/191/186> [in English].
10. Volnova, L. (2015). Aktualni problemy psykholohii: pidhotovka fakhivtsiv do roboty z deviantnoiu povedinkoiu [Actual problems of psychology: training specialists to work with deviant behavior]. *Aktualni problemy psykholohii*, 13. URL: <https://appspsychology.org.ua/index.php/en/arkhiv-vydannia-3/tom-11/vipusk-13-2015-en> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 23.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 07.05.2026

